

Systemisen lastensuojelun kemiläinen malli

Sirkku Maikkula ja Kristiina Jussila

shmaikkula@gmail.com; kristiina.jussila@lapha.fi

Sirkku Maikkula:

Osallistuin ensimmäisen systemisen lastensuojelun kouluttajakoulutukseen vuonna 2017. Jo ensimmäisen koulutusseminaarin jälkeen tuntui ylivoimaiselta ajatukselta palata menneisyyteen niin, että perheistä puhutaan tiimeissä ilman heidän läsnäoloaan. Koulutuksen aikana löytyi sopiva kouluttajapari ja meille syntyi yhteinen ajatus siitä, että perheiden läsnäolo on ensiarvoisen tärkeää heitä koskevissa asioissa ja päätöksenteossa.

Osallistuin kouluttajaparini kanssa Kemin sosiaalipalveluiden järjestämään kehittämispäivään, jossa keskustelimme yhdessä systemiseen lastensuojeluun liittyvistä ajatuksista sekä sen sisällöstä. Tavoitteenamme oli henkilökunnan mielenkiinnon herättäminen mahdolliseen uuteen työskentelymalliin. Työyhteisön sisäiset keskustelut jatkuivat kehittämispäivän jälkeen. Niissä mietittiin tarkkaan, ketkä sitoutuvat systemiseen lastensuojelutiimiin ja ketkä lähtevät esimerkiksi aikuissosiaalityöhön. Sosiaalijohtaja sekä vastaava lastensuojelutyöntekijä esittelivät toimintamallin silloiselle sosiaali- ja terveyslautakunnalle, joka mahdollisti henkilöstön osallistumisen koulutukseen.

Koulutukseen osallistui sosiaalijohtaja, vastaava lastensuojelutyöntekijä, neljä lastensuojelun sosiaalityöntekijää, kolme perhetyöntekijää, kolme ohjaajaa kunnan lastensuojeluyksiköstä sekä yksi perheterapeutti.

Yksikön tiimien, esimiesten, johdon ja koko työyhteisön mukaan saaminen prosessiin koettiin tärkeäksi. Ylin johto tuki näkyvästi ja uskottavasti uutta toimintatapaa ja uudistusta, mikä mahdollisti avoimen, välittömän ja kuuntelevan yhteistyön.

Systemisen lastensuojelun koulutussisältö muokkautui Länsi-Pohjan alueen toimintaympäristössä siten, että huomioimme alueen pitkät perinteet yhteistoiminnallisuudesta.

Teoreettisena pohjana systemisen työotteen lisäksi toimi avoimen dialogin hoitomalli. Avoimen dialogin hoitomallin mukaisesti haluttiin korostaa työyhteisön toimintatapana erityisesti avoimuutta ja keskinäistä luottamusta, jota ei voi luoda ulkoa käsin tai pakottaa.

Eräässä systemisen työskentelytavan teoriakoulutuksessa oli mukana myös kokemusasiantuntijoita. He omilla henkilökohtaisilla tarinoillaan sekä kokemuksillaan palveluiden käyttäjinä toivat ymmärrystä asiakkaidemme kokonaisvaltaisista tarpeista sekä mahdollistivat uudenlaisen asenteen ja ajattelutavan. Tarvitsimme työntekijöinä asennemuutosta, että

kykenisimme edistämään asiakkaiden osallisuutta ja oikeutta tulla kuulluksi. Määrittelimme systemisen tiimimme arvoiksi avoimuuden, läpinäkyvyyden ja kunnioituksen.

Koulutuksessa jokainen osallistuja laati oman sukupuun, johon liittyviä kokemuksia oli mahdollista jakaa pienryhmätyöskentelyssä. Oman sukupuutyöskentelyn kautta on mahdollista ymmärtää myös asiakkaiden taustoja sekä elämänhistorian vaikutusta nykytilanteeseen.

Koulutuksen teoriapäivät toteutettiin siten, että päivän materiaali jaettiin etukäteen luettavaksi. Koulutuspäivänä materiaalista nousevista ajatuksista keskusteltiin yhdessä pienryhmissä. Dialogissa jaettujen kokemusten kirjo oli se aines, josta kehkeytyivät uudet oivallukset ja yhdessä synnytettyt ideat.

Lastensuojelutiimin osallistuminen, valmistautuminen ja paneutuminen koulutusprosessiin ilahduttivat minua kouluttajana ja innostivat yhä enemmän asian äärelle. Uudenlaisen ajattelun prosessi tapahtui tosi nopeasti.

Lapin alueen systemisen lastensuojelun osallistajat ja kouluttajat kokoontuivat Rovaniemelle kaksi kertaa prosessin aikana keskustelemaan kokemuksistaan sekä onnistumisistaan, haasteistaan ja erilaisista toimintakulttuureista.

Kristiina Jussila:

Osallistuin Kemin lastensuojelutiimin systemiseen koulutukseen alkuvuonna 2018. Olin vähän jännittynyt, mutta innoissani uudesta työtehtävästäni. Koulutuksen aikana tutustuimme toisiimme ja mielestäni se oli merkittävää yhteistyön kannalta. Yhteinen koulutus loi yhteiset puitteet toiminnalle. Luottamus välillämme kasvoi ja jaoimme yhteisiä arvoja. Kun perehdytyskoulutus oli saatu päätökseen, startattiin varsinainen systemisen lastensuojelutiimin toiminta ja aloin käydä Kemin systemisessä lastensuojelutiimissä keskimäärin kaksi kertaa kuukaudessa. Silloinen työnantajani Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin nuorisopsykiatrian poliklinikka suhtautui tähän myönteisesti ja sain käyttää työaika systemisessä lastensuojelutiimissä työskentelyyn. Minulle oli myös tärkeää, että tiimi koki osallistumiseni asiakastapaamisiin merkittäväksi.

Lastensuojelutiimin asiakkaat ja heidän perheensä kokivat pääsääntöisesti myönteisesti systemisen toiminnan. Onnistuimme luomaan luottamuksellisen, kunnioittavan ja turvallisen ilmapiirin tapaamisiin, vaikka niihin osallistui koko lastensuojelutiimi. Tiimiin kuului neljä sosiaalityöntekijää, sosiaaliohjaajia ja perhetyöntekijöitä ja luonnollisesti paikalle oli kutsuttu myös asiakasperheen verkostoon kuuluvia jäseniä ja yhteistyötahoja.

Olen edelleen Kemin systemisen lastensuojelutiimin jäsen. Reilun viiden vuoden aikana koko lastensuojelutiimin henkilökunta on vaihtunut, mutta systeminen lastensuojelutiimi on pitänyt pintansa niin työntekijävaihtuvuuden kuin pandemiankin pyörteissä.

Työntekijöistä osa on käynyt systeemisen koulutuksen jossain muualla. Osa työntekijöistä osallistuu tänä syksynä aloitettuun koulutukseen, jonka tavoitteena on kouluttaa koko Lapin hyvinvointialueen sosiaalityötä tekevät työntekijät systeemiseen työtteeseen. Työntekijöiden kouluttamattomuus on luonnollisesti näkynyt tiimin toiminnassa ja systeemisen työtteen menetelmiä on jäänyt tiimikokouksissa käyttämättä. Myös reflektiivinen keskustelu on ollut haasteellista.

Kemin lastensuojelun systeemisessä tiimissä perheterapian asiantuntijan rooli on muotoutunut siten, että tiimin vetäjä haastattelee perheen, lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän sekä muut perheen kanssa toimivat työntekijät. Työntekijät, jotka eivät työskentele perheen kanssa ja perheterapeutti muodostavat nk. reflektiivisen tiimin. Reflektiivinen tiimi tuo esiin ajatuksia ja tunteita siitä, mitä he ovat kuulleet, ymmärtäneet ja mihin heidän mielestään tilanteessa olisi tärkeä keskittyä. Keskusteluissa käsitellään niin voimavaroja kuin huoliakin perhettä kunnioittaen, ja niissä mielestäni näkyvät yhdessä sovitut arvot kuten avoimuus, läpinäkyvyys ja kunnioitus. Tiimissä käydyn keskustelun pohjalta joku tiimin jäsenistä kirjaa taululle käyttäen niin kutsuttua kolmen talon mallia, jossa taloihin kirjataan perheen hyvät asiat, huolet ja toiveet. Toinen tiimin jäsen kirjaa tapaamisen sisällön asiakastietojärjestelmään.

Olen matkan varrella kaivannut pysähtymistä ja keskustelemista lastensuojelutiimin kanssa yhteisistä käytänteistä ja mahdollisista muutostarpeista tiimin toiminnassa, mutta sellainen ei ole oikein toteutunut. Mielestäni tarpeellista olisi miettiä eri työkalujen käyttöä systeemisen tiimin kokoontuessa. Esimerkiksi sukupuun piirtämistä voisimme hyödyntää tapaamisissa useammin.

Koen olevani etuoikeutettu saadessani työskennellä systeemisen lastensuojelutiimin jäsenenä perheterapian asiantuntijan roolissa. Työ tuntuu tärkeältä ja merkitykselliseltä, koska voin olla avuksi sekä lastensuojelun työntekijöille että heidän asiakasperheilleen. En haluaisi tätä työskentelyä lopettaa, vaikka välillä ajattelenkin, että tiimi voisi hyötyä perheterapeutin vaihtamisesta. Olisi tärkeä antaa mahdollisuus myös toiselle perheterapian asiantuntijalle olla osa lastensuojelun systeemistä tiimiä ja kokea iloa tämänkaltaisesta työstä.

